HEMMELIG

M Ø T E

(GSR) i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

fredag den 30. mars kl. 11.45.

Møtet ble ledet av komiteens leder, Gro Harlem Brundtland.

Til stede var: Gro Harlem Brundtland, Paul Chaffey, Kåre Gjønnes, Bjørn Tore Godal, Kirsti Kolle Grøndahl, Fridtjof Frank Gundersen, Anne Enger Lahnstein, Jan Petersen, Gunnar Skaug, Anders Talleraas, Jo Benkow, Bjarne Mørk Eidem, Svein Alsaker, Gunnar Berge, Helen Bøsterud, Ingvald Godal, Edvard Grimstad, Sigbjørn Johnsen, Oddrunn Pettersen, Erik Solheim, Siri Frost Sterri, Gunhild Øyangen (for Reiulf Steen), Harald Ellefsen (for Annelise Høegh) og Rolf Ketil Bjørn (for Kjellbjørg Lunde).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Kjell Magne Bondevik og handelsminister Kaci Kullmann Five.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet: Statssekretær Kai Eide, statsministerens kontor. Statssekretær Knut Vollebæk, Ambassadør Eivinn Berg, ekspedisjonssjef Ketil Børde, ekspedisjonssjef Ole Peter Kolby, ekspedisjonssjef Knut Almestad, personlig rådgiver Kai Henriksen og byråsjef Øyvind Nordsletten.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Jon Bech.

Dagsorden

1. EF/EFTA
2. Situasjonen i Litauen
3. Eventuelt

(GSR)

Sak nr. 1

EF/EFTA

KOMITEENS LEDER: Jeg gir ordet til handelsministeren.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Jeg skal, som varslet i vårt forrige møte, gi en oppsummering av møtet i Brussel den 20. mars og også omtale en del av de problemstillinger som vi stilles overfor i ministermøtet den 2. og 3. april i Genève.

Møtet mellom EFTA-landene og kommisjonen i høynivågruppen 20. mars avsluttet fasen med oppklarende samtaler mellom EFTA-landene og kommisjonen. De to første etappene i denne Oslo/Brussel-prosessen er dermed avsluttet. Formelle forhandlinger kan innledes så snart kommisjonen har fått sitt forhandlingsmandat fra rådet.

Kommisjonen har orientert om at den har til hensikt å fremme et utkast til forhandlingsmandat til rådet 10. april. Siktemålet er at det skal vedtas i mai, senest i juni.

Hovedpunktet ved EFTAs høynivåmøte 19. og 20. mars og EFTA/EFs møte 20. mars var en gjennomgang av resultatet av det arbeidet i de fem arbeidsgruppene som har pågått fra nyttår av. Det ble utarbeidet et fellesdokument med konklusjoner fra Møtet, og dette dokumentet fikk den utvidede utenrikskomite oversendt dagen etter, og det er fortsatt stemplet "ikke offentlig."

Møtet 20. mars ble villykket, idet man lyktes i å utarbeide et fellespapir som går inn for å åpne for formelle forhandlinger om en EØS-avtale. Fellespapiret er tilfredsstillende sett fra EFTAs side. I Europa-parlamentet har det imidlertid fremkommet til dels sterke reaksjoner til dette dokumentet, og det skal jeg komme tilbake til.

Redegjørelsene fra EFTA- og EF-formennene i de fem arbeidsgruppene viste stor grad av enighet i vurderingen av arbeidet i de oppklarende samtaler. Både fra EFTA og fra kommisjonens side ble det understreket at arbeidet hittil har vært av foreløpig karakter uten bindende forpliktelser for noen av partene i de kommende forhandlingene. Det vil således

(GSR)

være mulig å ta opp alle spørsmål i selve forhandlingsfasen.

Det var enighet om at det meste av arbeidet nå er gjort når det gjelder identifisering av den relevante delen av EFs felles regelverk. Innen enkelte områder er det nødvendig med ytterligere klargjøring av hva som er relevant regelverk, og jeg omtalte dette her i komiteen sist. Det har sin årsak i at kommisjonen for disse områdene har sendt ut listene så sent at EFTA ikke har hatt mulighet til å undergi disse en skikkelig behandling før 20. mars. Imidlertid vil dette teknisk pregede arbeidet bli sluttført innen kort tid.

På møtet indikerte EFTA-landene hovedproblemområder i forhold til EFs regelverk som er gjennomgått. Disse problemene ble presentert som omforente EFTA-posisjoner. Dette er i samsvar med de holdninger jeg presenterte i denne komite 12. mars. Kommisjonen poengterte igjen ved møtet i HLSG at antall områder der EFTA-landene vil kunne få unntak/overgangsordninger må begrenses dersom målsettingen om realisering av de fire friheter og et utvidet samarbeid innenfor våre horisontale og flankerende områder skal bli en realitet. I fellesdokumentet av 20. mars insisterte kommisjonen på følgende formulering: Slike unntak bør holdes på et absolutt minimum. Det heter videre at disse spørsmålene vil bli viktige temaer under forhandlingene.

På norsk side er retten til å opprettholde høyere standarder for helse, sikkerhet og miljø av sentral betydning. Våre holdninger på dette området deles stort sett av de øvrige EFTA-land.

I de interne EFTA-møtene 19. og 20. mars var det også en gjennomgang av et utkast til en såkalt EFTA-plattform. EFTA-plattformen er et internt EFTA-dokument som reflekterer omforente holdninger til hovedspørsmålene så langt i prosessen. Plattformen forutsettes revidert i takt med utviklingen og utdypingen av EFTA-landenes holdninger. Hvis dette innebærer endringer av de hovedposisjoner Norge til nå har inntatt, vil Stortingets organer selvsagt bli konsultert. Plattformen vil bli diskutert på ministermøtet 3. april. Det gjenstår en god del arbeid med dokumentet, men det ser ikke ut til å være vesentlige problemer i forhold til Norges holdninger nå.

På to punkter går man i dette dokumentet foreløpig inn på nasjonale holdninger til problemområder:

(GSR)

Det gjelder jordbruket, der Østerrike ønsker felles EØS jordbrukspolitikk. Det er imidlertid gjort helt klart både fra EFs og EFTAs side at jordbrukspolitkken vil falle utenfor rammen for en EØS-avtale.

Det gjelder også personer, der man viser til Sveits', Islands og Liechtensteins behov for særlige ordninger, slik det har vært gjort gjennom hele prosessen. Fra norsk side har man foreslått nye formuleringer i avsnittet i dette dokumentet om personer. Forslaget er i tråd med de formuleringer som komiteen tidligere har mottatt fra min side, datert 15. mars. I vårt forslag vises det til at arbeidsmarkedspolitikk er et nasjonalt anliggende, og til nødvendigheten av å ha en mulighet for å iverksette tiltak ved alvorlige forstyrrelser som truer arbeidsmarkedet i en gitt region eller yrkesgruppe. Dette skal sikre adgangen til å kunne opprettholde en viss begrensning av og kontroll med arbeidsinnvandringen og dermed ivareta norske interesser. Vårt forslag vil bli nærmere drøftet under EFTAs høynivåmøte i Genève mandag og om nødvendig på ministermøtet dagen etter. Det var positive reaksjoner i arbeidsgruppe III da Norge la frem slike formuleringer der. Vi tror derfor det bør være mulig å få slike formuleringer inn i EFTA-plattformen.

Plattformen viser til at det innenfor enkelte områder når det gjelder fri bevegelse av varer, er identifisert problemer. I hovedsak syldes dette EFTA-landenes ønske om å beholde retten til strenge regler for helse, sikkerhet, miljø og forbrukervern. EFTA ønsker heller ikke i en EØS-traktat å innarbeide utdaterte EF-regler som er i ferd med å bli erstattet med nye. I disse site tilfellene har EFTA-landene foreslått at det utarbeides alternative forslag som sikrer fri sirkulasjon av varer uten at en overtar nåværende EF-regler. Jeg tror dette dreier seg om om lag 50 ulike par og 50 ulike regler som har fått stemplet "out dated" fra EFTA-landenes side.

For øvrig har en på EFTA-siden ikke gitt til kjenne synspunkter på unntak og/eller overgangsordninger.

EFTA-plattformen går nærmere inn på de rettslige og institusjonelle forhold. Det vanskeligste området, som det også legges særlig vekt på i dokumentet, er beslutningsprosessen. Når EØS er opprettet, vil EF-delen av samarbeidsområdet ha et forvaltningsapparat som er innrettet på å drive frem nye initiativ hurtig og effektivt. Men slike initiativ vil oftest ha betydning for hele EØS. Utfordringen for EFTA har vært å sikre at slike saker også kan behandles på et tidlig stadium som EØS-saker med medinnflytelse for EFTA-landene.

(GSR)

Plattformen trekker opp mekanismer for å sikre egen initiativrett, direkte deltakelse i kommisjonens ekspertgrupper og egne EØS-organer for den videre behandling. Vedtakene skal skje i et EØS-råd ved konsensus, og ingen slike vedtak vil få direkte anvendelse i deltakerlandene: De retter seg som folkerettslige forpliktelser til de enkelte stater. Så vil som kjent EF og EFTA da ha hver sin måte å omsette dette på i nasjonal virkning.

Plattformen går også inn for opprettelse av et særlig parlamentarikerorgan. Der vil det sitte representanter fra de kontraherende parter, dvs. EFTA-landenes parlamenter og Europa-parlamentet. Utgangspunktet for disse vil være ulikt, idet parlamentene i de enkelte EFTA-land har lovgivende myndighet, mens Europa-parlamentet hovedsakelig har en rådgivende og kontrollerende funksjon. Men Europa-parlamentarikerne er direkte valgt, det vil ikke EFTA-parlamentarikerne være. Man må derfor anta at et EØS-organ av denne typen vil få konsultative oppgaver.

I beslutningsprosessen vil det for en stor del være kommisjonen som blir EFTA-landenes motpart. Plattformen slår derfor fast at EFTA-landene må tale med "en stemme." EFTA bør styrkes for å oppnå dette, og plattformen anviser også mekanismer for overvåking så partenes traktatforpliktelser følges, men her holdes valgmuligheten åpen for enten et felles EØS-organ eller et to-pilar-system hvor henholdsvis EFTA og kommisjonen skal holde orden i egne hus. I EFTA står Norge sammen med Island på den sistnevnte løsningen, som jeg bl.a. omtalte ganske utførlig i Stortinget den 21. februar. Dermed mener vi at EFTA kan bli tilført funksjoner som kan bidra til å styrke organisasjonens effektivitet også på andre viktige områder. Dette synes for øvrig også å være kommisjonens syn.

Denne felles EFTA-plattformen er ikke tenkt offentliggjort eller fremlagt for EF, men er retningsgivende for EFTAs videre arbeid, som jeg tidligere har nevnt. Dokumentet vil selvfølgelig bli oversendt Stortingets utvidede utenrikskomite så snart det er behandlet på ministermøtet.

Etter møtet 20. mars er det nå klart at man i tidsperioden frem til kommisjonen får sitt mandat fra rådet, ikke kan holde formelle møter i HLSG eller arbeidsgruppene. Imidlertid kan teknisk arbeid i uformelle møter fortsette, og det gjelder f.eks. ytterligere klargjøring av EFs regelverk innenfor de sektorer som jeg har nevnt som udekket, og den tekniske utformingen av avtalen.

(GSR)

Ved de interne møtene i EFTA/HLSG 19. og 20. mars avtegnet det seg et til dels markert skille mellom Østerrike/Sveits på den ene siden og de nordiske EFTA-landene på den andre siden. Dette kom særlig frem under arbeidet med utkastet til konklusjoner fra det felles EF/EFTA-møtet den 20. mars, der Østerrike ønsket å konfrontere kommisjonen med vidtgående krav, krav som kommisjonen klart ikke kunne godta på dette stadium i prosessen, og som måtte utløse en reaksjon med motformuleringer fra EFs side - det gjorde den da også. Dette kunne etter vår vurdering ha satt forhandlingene i fare, men det lyktes til slutt å sikre det som er den helt sentrale konklusjon, nemlig at formelle forhandlinger kan igangsettes. Østerrike spilte altså en rolle i EFTA som vankeliggjorde diskusjoner om fellespapiret. Sveits opptrådte som en form for støttespiller til Østerrike ved delvis å legge seg i skyggen av Østerrike, men ikke på tvers. Norge advarte sterkt mot slik opptreden av forhandlingstaktiske grunner, og jeg tror jeg kan si med et blikk bakover på forhandlerne at det viste seg at de norske forhandlerne fikk helt rett.

Utviklingen i Øst-Europa, særlig i de tysk-tyske forbindelser, har ført til at det i den senere tid er kommet signaler fra så vel kommisjonen som en del medlemsland om at man ikke kan se bort fra at Østerrike vil kunne innlede forhandlinger om medlemskap allerede i 1992. På et tidligere tidspunkt var man fra EFs side langt mindre entusiastisk og antydet at forhandlinger først kunne komme i gang senere. Den siste tids mer positive signaler kan være en del av forklaringen på noen av de holdninger Østerrike nå la for dagen i høynivågruppen. Jeg vil anse at det er særlig her vi finner hunden begravet, hvis jeg kan tillate meg å bruke et slikt uttrykk.

Ministermøtet 3. april bør etter mitt syn gi en politisk vurdering av fasen med oppklarende samtaler. Målet er at EFTA kan gi et politisk signal til EF om at vi er klar til reelle forhandlinger om en EØS-avtale.

Møtet vil også drøfte arbeidet videre i perioden frem til kommisjonen har fått sitt mandat, og det vil være en god anledning til å drøfte og sikre fremdriften i prosessen. Vi må se nærmere på hvordan den politiske kontakten med både kommisjonen og EFs enkelte medlemsland skal videreutvikles. Jeg legger fortsatt stor vekt på de bilaterale kontakter fra norsk side i denne fasen og selvfølgelig en utdypet kontakt med Europa-parlamentarikerne.

(GSR) Et sentralt spørsmål i forhandlingsfasen blir utviklingen av den felles beslutningsprosessen i EØS. Fra norsk side vil vi i møtet nå kommende uke fortsatt legge vekt på at en styrket EFTA-pilar er en viktig forutsetning for å få til balanserte institusjonelle løsninger i EØS, og for at EFTA og EF kan møte hverandre som mest mulig likeverdige parter. EFTA-landene står fortsatt splittet i synet på dette spørsmålet.

Kommisjonen understreket igjen i møtet i høynivågruppen nødvendigheten av at EFTA styrker sin egen organisasjon, og reagerte meget negativt på kravet om et 19-lands samarbeid gjennom hele beslutningsprosessen. Det er altså et østerriksk hovedkrav at dette skal kjøres aggressivt frem allerede nå. Dette oppfattes av kommisjonen som å undergrave kommisjonens plass i EF-systemet. Disse reaksjonene har styrket meg ytterligere i troen på at en to-pilarløsning vil kunne gi oss et bedre forhandlingsresultat når det gjelder EFTA-innflytelse i et fremtidig EØS. Flere av de funksjonene som vil følge av en EØS-avtale, vil stille krav til et mer effektivt og styrket EFTA, særlig når det gjelder kontroll og håndhevelse.

Dette er elementer jeg vil bygge inn i mitt hovedinnlegg under ministermøtet. Samtidig vil jeg uttrykke tilfredshet med arbeidet hittil i prosessen, og understreke at vi fra norsk side støtter igangsettelse av forhandlinger så snart som mulig.

Det er videre lagt opp til at EFTAs ministermøte skal gi en felles uttalelse om det resultat som foreligger fra de oppklarende samtaler, med spesiell adresse til EFs medlemsland. Dette er, slik vi har oppfattet det, tenkt å være en offentlig uttalelse.

Under de interne drøftelsene i EFTA om fellesdokumentet fra 20. mars satte Østerrike som betingelse for å godta den endelige versjon man der kom frem til, at EFTA på andre måter og fortrinnsvis i uttalelser fra ministermøtet, kom frem med holdninger til 19-landssamarbeidet i beslutningsprosessen. Som jeg har nevnt ovenfor, følger Sveits denne linje.

På norsk side føler vi at det vil være viktigst å formulere et kort og politisk positivt budskap om at vi er villige til å innlede forhandlinger. Jeg har bedt om at fellesuttalelsen særlig fremhever vårt krav om rett til å opprettholde høyere standarder for helse, sikkerhet og miljø.

Budskapet bør ikke tildekke det faktum at vi står overfor vanskelige forhandlingsspørsmål på det institusjonelle området, der EFTA-landene ønsker reell innflytelse. På den annen side mener vi at EFTA-landene

(SL) bør unngå å spesifisere standpunkter vi på forhånd vet kan vekke negative reaksjoner av den art som allerede er kommet fra Europa-parlamentet. Jeg skal til slutt omtale de reaksjonene meget kort.

Norske vurderinger av utviklingen er så langt:

- EFTA har ikke gått lenger i å avdekke forhandlingsposisjoner enn det som var strengt nødvendig for å gi kommisjonen et grunnlag for å kunne gå til rådet og be om et mandat. Norge har dermed fått støtte for sitt syn om at de konkrete unntak og overgangsordninger først legges frem i selve forhandlingene.

- EFTA-landene har opptrådt samlet utad. Forhandlingsposisjoner og hovedproblemområder er presentert som felles EFTA-posisjoner.

- Norge har unngått å bli isolert gjennom de interne avklaringer i EFTA, og vi har funnet formuleringer som ser ut til å kunne slå igjennom og som dekker vårt syn og samtidig har bidratt til å få frem samlende EFTA-holdninger.

- Det vurderes som fordelaktig om kommisjonen får et forholdsvis generelt forhandlingsmandat.

Til slutt Europa-parlamentets reaksjoner til fellesdokumentet av 20. mars.

Under møtet i Europa-parlamentets komite for eksterne økonomiske forbindelser (REX-komiteen) sist torsdag i Brussel fremkom det sterke reaksjoner til konklusjonene fra høynivåmøtet 20. mars. REX-komiteens ansvarsområde dekker i realiteten fellesskapets forbindelser med tredjeland. Sammensetningen av komiteen gjenspeiler dens betydning som en av de viktigste komiteene i Europa-parlamentet.

Komiteen var bekymret over parlamentets medvirkning i den videre prosess og over parlamentets rolle og innflytelse i et fremtidig EØS. I møte med REX-komiteen understreket visepresident Andriessen dokumentets uoffisielle karakter. Kommisjonen har ennå ikke foretatt en fullstendig vurdering av dets innhold. Det dreier seg om en oppsummering av drøftelsene som har funnet sted. Dette vil danne et grunnlag for kommisjonens arbeid med å utarbeide et forhandlingsmandat. Andriessen understreket videre, i tilknytning til det institusjonelle aspekt, at det ikke vil være aktuelt å gi en gruppe av tredjeland større innflytelse på EFs interne belsutninger enn det parlamentet har.

Jeg må si jeg er ikke overrasket over at parlamentet ønsker å styrke sitt engasjement i denne

(SL) saken. En EØS-avtale vil være mer omfattende og gå lenger enn noen annen avtale EF har med tredjeland. Avtalen skal godkjennes av Europa-parlamentet med absolutt flertall når den er ferdigforhandlet. Dette bygger på Roma-traktatens artikkel 238.

I utgangspunktet er man i parlamentet positivt innstilt til forslaget om et styrket samarbeid med EFTA-landene. Reaksjonene nå kan nok tilskrives et visst internt maktspill mellom EFs institusjoner, som vi har diskutert her tidligere. Men det understreker likevel behovet for informasjon til parlamentet om EFTA-landenes holdninger og mål for forhandlingene. Jeg synes bl.a. det vil være viktig å få klart frem overfor Europa-parlamentarikerne at EFTA-landene ikke krever å komme inn i EFs egne beslutningsorganer, men at det dreier seg om å bygge beslutningsorganer som bygger bro mellom de to pilarer, hvor det fattes felles standpunkter, legges til rette for noe som ender opp i en felles beslutning.

Resultatet av REX-komiteens reaksjon er at Europa-parlamentet antagelig vil bli representert med en observatør i EFs forhandlingsdelegasjon. REX-komiteen vil for øvrig bli orientert - antagelig - i lukket møte om kommisjonens forslag til mandat når det foreligger. Jeg vil ikke legge skjul på at Europa-parlamentets sterke engasjement i forhandlingsprosessen kan bety en komplikasjon, særlig i lys av parlamentets restriktive holdning til felles beslutningsmekanismer i EØS-traktaten.

REX-komiteens reaksjoner forklarer hvorfor dokumenter av den typen vi her snakker om - som vi i Norge har valgt ikke å stemple "Fortrolig", men "Ikke offentlig" - av kommisjonen har vært betraktet som interne arbeidsdokumenter, og derfor i en gitt fase av forhandlingene behandlet fortrolig. Europa-parlamentet fikk tilgang til dette i Brussel og reagerte på det uformelle papiret før kommisjonen hadde fått anledning til å bringe innholdet videre på hensiktsmessig måte internt i fellesskapet. Kommisjonen ønsket å foreta en egen vurdering av dokumentet før videresending til parlamentet. Jeg nevner dette som en liten utdypning av den debatt vi tidligere har hatt her hjemme om "hemmeligholdelse" av ulike papirer og dokumenter av denne karakter. Jeg har funnet det riktig å gjøre både dere og EFTA-parlamentarikerdelegasjonen her i Norge og arbeidslivets parter i den konsultative komite i Norge kjent med innholdet i dette dokumentet, men jeg kan ikke stille meg ved kopimaskinen og kopiere det og dele det ut - for å sette de klare begrensningene på det. Jeg synes episoden i Brussel illustrerer hva det er vi her har å gjøre med. Vi må vise respekt for det arbeidet som skal pågå internt også hos våre forhandlingspart-

(SL) nere. Jeg ber derfor om at man fortsatt behandler dette slik det er stemplet.

Under det forestående uformelle EFTA-ministermøte skal vi ha et møte med EFTA-parlamentarikere som vil kunne ha en særlig rolle å spille i form av kontakter med REX-komiteen.

Regjeringen legger stor vekt på kontakten med Stortinget og med arbeids- og næringslivets organisasjoner, særlig i den fasen vi nå er inne i. Det har vært møter denne uken i Rejgeringens såkalte store EF-utvalg med organisasjonene. Vi har i dette møtet fått klar støtte til de kommende EØS-forhandlinger. Jeg har hatt et møte med EFTAs parlamentarikerdelegasjon her i Stortinget. Jeg har tatt initiativ til å reaktivisere den norske delegasjonen til EFTAs konsultative komite. Der møter representanter for LO, NHO og HOH, som før het Handelens Hovedorganisasjon. Jeg har nylig hatt møte med de norske medlemmene i denne komiteen. Jeg tok der opp forslag om å knytte denne delegasjonen nært til Koordineringsutvalgets arbeid her hjemme. Dette ble positivt mottatt. Den etablerte ordning med referansegrupper blir særlig viktig i den fasen av arbeidet vi nå går inn i nasjonalt.

Generell informasjon om status i prosessen skulle for øvrig nå være tilgjengelig i og med den statusrapport som ble fremlagt tidligere denne uken. Jeg vil avslutte med å si at dette er i samsvar med det ønsket som komiteens leder og også andre av komiteens medlemmer uttrykte under et tidligere møte i komiteen. Den er det arbeidet meget hurtig med, så snart vi var igjennom den avklarende fase som var nødvendig for å plotte ut problemområdene som statusrapporten handler om.

KOMITEENS LEDER: Takk for det. Da gir jeg ordet fritt til spørsmål og kommentarer.

PAUL CHAFFEY: Det er positivt at det er lagt såpass vekt på helse, sikkerhet og miljø. Bare et spørsmål i forhold til hvordan man tenker seg det innarbeidet i et regelverk. Er tanken å få en formulering som den i Roma-traktatens miljøgaranti, hvor man overlater det til en felles EØS-domstol å avgjøre hva som er helse, sikkerhet og miljø, og hva som er handelshindringer, eller jobber man for at det enkelte EFTA-land selv skal kunne bestemme hva som er helse, sikkerhet og miljø?

(SL) JAN PETERSEN: Bare noen få kommentarer fra min side. Jeg synes det er veldig nyttig at vi har så hyppige oppdateringer som vi har, gjennom stadige møter i denne komiteen. Det er greit å kunne sjekke at vi er i rute. Jeg synes den nå avtegner seg klarere og klarere, den store vanskelighetsgrad som disse forhandlingene kommer til å få - noe vi visste da vi påbegynte det hele.

Handelsministeren la også vekt på forholdet til Europa-parlamentet. Det er et forhold som vi er nødt til å ha særdeles stor bevågenhet ved. Det betyr også at det besøket Stortinget i dagene umiddelbart etter påske skal få fra Europa-parlamentet, må forberedes med den aller fineste hånd, slik at vi får benyttet den anledningen til å slå igjennom en del av de oppfatninger som råder her.

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Jeg har bare lyst til å komme med noen få kommentarer til de uttalelsene som er kommet fra Uffe Ellemann-Jensen, hvor han snakket om keiserens nye klær. Han er jo sterkt kritisert fordi han mener at tiden har løpt fra disse forhandlingene. Hva slags grunnlag kan han ha for slike uttalelser?

KOMITEENS LEDER: Det var foreløpig to spørsmål til handelsministeren.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Helse, sikkerhet og miljø - har vi noen sikkerhet for at dette kan avgjøres på nasjonal basis? Svaret på det er selvfølgelig at det vil man ikke kunne ha under en avtale der hele avtalen - alle punkter i avtalen og tolkningen av disse - vil kunne bringes inn for en felles EØS-domstol, men vi arbeider intenst for å finne frem til de metodene som i størst mulig grad og med mest mulig sikkerhet og forutsigbarhet kan gi oss trygghet for å kunne beholde høyere standarder for helse, sikkerhet og miljø. Dette vil dels måtte være - slik vi ser bildet nå, jeg vil ikke si at det ikke kan bli bevegelser i dette bildet underveis - ut fra disse såkalte utdaterte direktivene, "old style directives", som vi tar avstand fra å overta. Der vil man ikke nødvendigvis be om unntak, men generelt antakelig be om gjennomslag for retten til å beholde høyere standarder.

(KML) Så har vi den harmoniserte lovgivning, der det finnes felles regelverk i EF for standarder, og der vil vi trolig måtte be om unntak på det enkelte området. Jeg husker ikke i farten nå om kjemikalier, f.eks. kreftfremkallende stoffer, faller inn under den type områder hvor det er harmonisert lovgivning. I så fall vil det være et utpreget eksempel på områder hvor vi vil stå meget hardt på for å få konkrete unntak i avtalen. At noen vil kunne utfordre, ikke unntaket i seg selv, men måten vi praktiserer unntaket på i en felles domstol, kan man ikke utelukke.

Så gjenstår den varesirkulasjon hvor det ikke er harmonisert lovgivning, og hvor Cassis de Dijon-prinsippet gjelder, hvor man bygger på Roma-traktatens artikkel 36 og 100 A, som gir en rett til det enkelte land til å si at her vil vi av nasjonale hensyn, av hensyn til helse, sikkerhet og miljø, ha unntak - her nekter vi de andre varene å sirkulere. Den skjønnsmessige bedømmelsen av om dette egentlig er et proteksjonistisk tiltak, eller om det reelt er helse, sikkerhet og miljø det dreier seg om, kan man selvfølgelig ikke vaksinere seg totalt mot å få brakt inn for domstolen. Men jeg tror at en gjennomlesning av beskrivelsen av hva selve Cassis de Dijon-dommen, altså grunnlaget for hele dette prinsippet, hva den dommen egentlig handler om, antakelig er det beste eksempel på hva man kan forsøke seg med å kalle helse, sikkerhet og miljø, og som egentlig er et glitrende eksempel på noe som er proteksjonisme, og ikke noe annet - det hadde ingenting med helse, sikkerhet og miljø å gjøre. Jeg tror at Cassis de Dijon-dommen er noe av den beste veiledningen man her kan få, og vi holder meget hardt på å gjenta disse formuleringene i alle papirer hvor det er en åpning for det. Vi ser på den konkrete tilnærmingen nå, på de ulike områdene for hvorledes dette kan tenkes sydd inn i en avtale, men det arbeidet er ikke ferdig ennå. Vi har kartlagt dette som et problemområde, og nå starter vi arbeidet med å gå inn i den mer detaljerte utformingen av hvordan vi skal ivareta denne sikkerheten.

La meg nevne, som jeg vel har sagt her tidligere, at feltet for harmonisert lovgivning øker, og det betyr at innflytelsen for Cassis de Dijon-prinsippet avtar. Man kan også eventuelt tenke seg en mer generell reservasjon i en avtale - det er én av idéene som sirkulerer - der man får skrevet inn at i forhold til dette prinsippet ønsker vi å ivareta høye standarder. Men det er egentlig prinsipielt dekket opp i Roma-traktatens bestemmelser og i selve Cassis de Dijon-dommen og hele dens grunnlag.

EFTA-parlamentarikerbesøket: Jeg vet at det på mitt møteprogram er avtalt et møte med den delegasjonen.

(KML) Jeg snakket også med vår norske EFTA-parlamentariker-delegasjon om dette besøket, og det kan være meget viktig for å få gitt de riktige signalene og informasjonene inn til Europaparlamentet, så jeg håper vi alle bruker de anledningene.

Hva ligger til grunn for Uffe Ellemann-Jensens syn? Jeg hadde 1 ½ times samtale med ham to dager før artikkelen hans stod i avisen. Jeg hadde da ikke lest den, men jeg kjente hovedsynspunktene - de er offentliggjort ved en rekke anledninger og ble i realiteten også uttalt av den danske statsministeren under Nordisk Råd på Island. Hoveddrivkraften fra Uffe Ellemann-Jensens side, slik jeg ser det, er et klart ønske om å styrke de nordiske verdier og den nordiske dimensjon i EF. Jeg tror det at dette kommer nå, i ganske betydelig grad kan bygge på at Danmark tidligere har vært ganske restriktive i forhold til en økt integrasjon, både målet for integrasjonsprosessen i EF og tempoet i denne integrasjonsprosessen. Tyskland-spørsmålet har snudd fullstendig oppned på dette bildet og har også fjernet redselen hos mange av de tidligere motstanderne, altså gamle EF-motstandere i Danmark. Det betyr at Danmark nå i en helt annen grad er en pådriver for hurtig og vidtgående integrasjon i EF. I dette perspektivet føler nok de behovet for en tyngre nordisk blokk sterkere enn noen gang før. De ser også den dynamikken som ligger i EF, eller som vi håper skal ligge i EFs utvikling fremover, og at avstanden der mellom medlemskap og ikke-medlemskap vil kunne bli økende. Det er min analyse etter en samtale med ham. Han har vært tillagt en rekke andre motiver også - jeg har kommentert dette offentlig og skal ikke gjenta det her og nå. Men dette er noen av de elementene jeg sitter igjen med etter en samtale med ham.

PAUL CHAFFEY: Bare en kort oppfølgingskommentar: Det er ikke nødvendigvis Cassis de Dijon-prinsippet i seg selv som er problemet, heller ikke de felles standardene. Som handelsministeren sier, er det en paragraf i Roma-traktaten som åpner for unntak. Problemet er praktiseringen av unntakene i EFs forskjellige organer og da spesielt i domstolen. Det som blir interessant, er i hvor stor grad man kan bevege EF og de eventuelle felles beslutningsorganene til å åpne for en større grad av unntak. Min holdning til hva vi bør gjøre videre, er at vi bør prøve å få bygd inn en bedre reservasjon mot disse prinsippene enn den som allerede fins i Roma-traktaten, for det fins ingen entydige dommer i EF på miljøspørsmål hvor man helt klart kan si at miljøet har vunnet eller tapt. Det er hele tiden en tautrekking mellom forskjellige hensyn.

(KML) Et viktig arbeid framover må være å få påvirket også de organene til å ta miljø-, helse- og sikkerhetshensyn i større grad, og da kanskje ved at Norge forbeholder seg retten til å ha egne standarder på spesielt viktige områder for oss.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Bare helt kort til det. Jeg tror at vi skal være svært oppmerksomme i forhold til å bruke denne EØS-prosessen aktivt til å øke forståelsen i hele EF-systemet for behovet for høye standarder på de områder vi her snakker om. Øker man forståelsen for det i hele EF-systemet, vil det også få innvirkning på domstolens anvendelse. På meg virker det på mange måter gjennom de dommene man har sett i den senere tid, som om domstolen har bedre blikk for dette enn en del av de nasjonale regjeringene kan se ut til å ha. Jeg har også lyst til å peke på at Europaparlamentet åpenbart er en pådriver i denne prosessen, og det kan være en viktig taktisk kobling i våre samtaler med Europaparlamentarikerne å understreke at Europaparlamentarikerne i sitt arbeid for bedre helse-, sikkerhet- og miljøstandarder nettopp vil kunne få hjelp av en skikkelig EFTA-innflytelse i et felles EØS, fordi de nordiske land der representerer noe som Europaparlamentet er ute etter. Jeg prøver å bruke det litt aktivt overfor Europaparlamentets medlemmer, og jeg tror det kanskje kan være viktig også å trekke frem fra andre norske politikeres side.

ANNE ENGER LAHNSTEIN: Jeg har en kommentar eller kanskje nærmest et spørsmål til dette som jeg forstod kommer fra EFTA-landene som en mer offisiell henvendelse til EF 2. og 3. april. Det gjelder de norske holdningene som ligger i statusrapporten, og det man nå er blitt enige om av problemområder i det møtet som man hadde i EFTA den 20. mars. Det ligger innebygd i det siste, forstod jeg, også ut fra redegjørelsen her, at det på mange måter er forholdsvis stor avstand mellom de ulike EFTA-land. Forstod jeg handelsministeren rett i at den offisielle eller den offentlige delen som skal utformes fra EFTA-landene 2. og 3. april skulle være en type minste felles multiplum med den hensikt å få grønt lys fra EF-kommisjonen? Jeg vil gjerne få bekreftet det, for det er litt viktig for meg hvis det skjer, at man ser det hensiktsmessige i å få fram et minste felles multiplum for ikke å skape problemer nå, og at man ikke i det kan legge at man har forlatt noen av de holdninger som ligger i statusrapporten fra norsk side, men at det er noe man vil komme tilbake til.

(KML)

JO BENKOW: Jeg synes også det er fint at vi får disse hyppige redegjørelsene. De blir brukt som utgangspunkt for meningsytringer her i den utvidede, og det er vel formodentlig meningen. Det er også helt tydelig at de meningsytringer som kommer til uttrykk, i nokså sterk grad naturlig nok er farvet av hvilket hovedsynspunkt man har på tilknytning til EF. Det er ikke noe å si på det. Men jeg må nok si - og dette er bare en meningsytring, men kanskje også en antydning til en advarsel når vi da skal forhandle om særordninger - at vi skal være varsomme med å uttrykke oss som om vi er verdens beste på alle områder, og at de for så vidt må ha forståelse for at vi er så mye bedre på alle områder at de uten videre skal innrømme oss særordninger hele veien. Jeg er ikke helt overbevist om at vi er et enestående paradis når det gjelder helse, sikkerhet og miljø sammenlignet med alle andre medlemsland. Dette sagt i all vennlighet - eller i hvert fall forsøkt sagt i all vennlighet.

KOMITEENS LEDER: Bare et par merknader fra min side også. Jeg har ikke noen spesielle spørsmål eller kommentarer til det som er kommet fram her, bortsett fra at jeg vil understreke betydningen av denne parlamentarikerkontakten. Det er ut fra vår interesse, fra norsk side og fra andre EFTA-lands side, å bidra til at selve EFTA/EF-forhandlingene blir mest mulig konstruktive, og at det settes minst mulig bremseklosser inn fra hold som egentlig kunne være unødvendig. Jeg tror det EF-kommisjonen nå har lagt opp til, kan være en fordel, at parlamentarikere deltar i forhandlingsdelegasjonen på EF-siden, rett og slett ut fra løpende innsikt om hva som foregår. For jeg tror faktisk ikke - når man har tenkt seg om - at det er noen særlige alvorlige problemer for EFs fremtid om man inngår en avtale med EFTA. Det tror jeg bare det er nærmere kontakt med selve prosessen som kan avsløre for dem som har satt i gang alarmklokkene nede i Brussel for en ukes tid siden.

På det møtet vi hadde i Wien, hvor lederne i sosialistgruppen i EF og i de sosialdemokratiske partiene i EFTA var samlet, ble dette spørsmålet naturlig nok berørt. Jeg tok det opp i mitt innlegg i det møtet og kom med en sterk henstilling om å bidra i gruppen av EFTA/EF-ledere til at disse forhandlingene kunne lykkes, og jeg synes jeg gav en god argumentasjon for det, sett i et europeisk totalbilde. Men det som i tillegg til det var viktig, var kontakten med EF-parlamentarikerne som er i et slikt forum. Det er klart at denne sensitiviteten rundt det

(KML)

dokumentet som vi snakker om, var en viktig årsak til at det eksploderte så kraftig den dagen, da vi så dette i norske aviser - ja, også i Financial Times. Det var ikke bare i vår lille andedam dette ble synlig - det var bredere. Det er sensitiviteter som ligger i at Parlamentet driver en kontinuerlig kamp for å få sterkere innflytelse i EFs egne beslutningsprosesser, og at enhver ting som ser ut til å kunne forhindre det, eller forvanske det, forsinke det, blir en trussel. Jo mer vi forstår av akkurat det, og jo mer de forstår av at det ikke kan være i noe EFTA-lands interesse å begrense den demokratiske utvikling innenfor EF, jo bedre vil det være for forståelsen av de felles interesser som ligger i at man kommer fram til en fornuftig EF/EFTA-avtale. Jeg vil bare ha sagt dette, for vi har da EF-parlamentarikere her på besøk. Jeg fikk snakke med en av dem - jeg tror faktisk det var lederen av delegasjonen, også - som var på møtet i Wien, og jeg vil for min del nå ta en tur ekstra til Brussel for å møte sosialistgruppen i Brussel. Det er den største gruppen i EF-parlamentet. Dette er bare en oppfordring til alle som har ulike kanaler å benytte, til å få begrunnet og satt inn i sammenheng våre synspunkter, slik at vi har størst mulighet for å lykkes.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Anne Enger Lahnstein spurte om hvorledes de norske holdningene fra statusrapporten, og særlig de holdninger som ble presentert her i det forrige møtet, vil komme til uttrykk i de ulike dokumentene. Det sluttdokumentet som skal lages på møtet den 3. april - et dokument der vi fra norsk side gjerne vil at det skal være et kort-fattet politisk statement - er foreløpig, slik det nå ser ut, en noe lengre dokument. Vi har tatt inn spørsmålet om høyere standarder. Det er litt uenighet akkurat om formuleringen, men det jobber vi med, og det tror jeg vi skal få "fullgod" skikk på, for å si det på den måten. Det er ganske mye om de institusjonelle spørsmål - det er vesentlig det dette papiret handler om. I tillegg er det, tror jeg vi kan si, en del gjentakelser av formuleringer fra tidligere felles holdninger i EFTA.

I det plattformpapiret som jeg omtalte, som altså ikke skal offentliggjøres - det er et større dokument, der man foretar en oppsummering av hvor vi står nå - kommer en rekke av disse problemområdene til syne. Her står omtalt helse, sikkerhet og miljø, problemsektorer er motorvogner, elektrisk utstyr, mat-varer - alt dette vi har snakket om. I tillegg er det jo ikke bare de norske, men også de øvrige EFTA-stand-punktene som er inne, så her er det en atskillig

(KML) grundigere gjennomgang av disse tingene. Jeg vet ennå ikke helt hva som blir sluttresultatet av dette dokumentet, men jeg har også sagt at det skal komiteen her få så snart det er ferdig. Men det vil være under kontinuerlig revisjon, fordi vi nå nasjonalt går inn i og ser på hvilke konkrete unntak vi ønsker. Så skal vi til EFTA og bli enige, og den enigheten som der fremkommer, vil måtte gå inn som en del av denne plattformen, som hele tiden er under løpende vurdering og under løpende oppsyn fra EFTA-landene. Men skjer det noe som går ut over de forhandlingsrammer jeg har gitt uttrykk for her, vil vi selvfølgelig ta kontakt tilbake. Vi har full frihet i forhandlingene til å ta opp alt - jeg vil understreke det.

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Det var snakk om forskjellige partigrupperingers holdninger til disse forhandlingene. Jeg går ut fra at det også er forskjellige holdninger i forskjellige EF-land til forhandlingene, og etter de opplysninger jeg har fått - jeg vet ikke hvor pålitelige de er - er det særlig Frankrike som er blitt noe mer negativ til hele prosessen. Har handelsministeren det samme inntrykk, og eventuelt: Hva kan det komme av?

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Nei, jeg har ikke mottatt noen signaler om det. Jeg skal ikke utelukke at det har stått noe i de siste dagers rapporter som jeg ikke har sett - det er jo veldig mange rapporter. Men Eivinn Berg, som sitter her bak meg, har ikke i Brussel hørt noen rykter om det heller, og der pleier ryktene, som dere har forstått, å spre seg raskt.

JO BENKOW: Når det gjelder den parlamentarikerdelegasjonen, er det god grunn til å anta at den, mildt sagt, er meget variert sammensatt. Der tror jeg man finner minst den samme partipolitiske spredning - godt og vel, og også til holdningen til EF og EFs bestående - som man finner her i landet, så der vil det være noe for enhver smak, så å si.

KOMITEENS LEDER: Et inntrykk jeg også fikk av samtalene der nede i Wien nå, som går på parlamentarikersiden i EF, var en negativ vurdering fra deres side når det gjelder det som har skjedd i selve EF-parlamentets håndtering av forholdet til

(KML) de nordiske land, ved at man har en oppdeling i en norsk delegasjon. Grunnen til det var at det for noen år siden ble oppfattet slik i EF at Norge var på vei inn før andre nordiske land, og så laget man én parlamentarikerkontaktgruppe til de nøytrale land i Norden, en annen til Norge, og så glemte man Island - jeg tror det var slik det foregikk, eller eventuelt har de enda en egen på Island. Men det dette fører til, er en veldig spredning av innsikten og oppmerksomheten rundt alt det som egentlig er felles nordiske holdninger, lovverk, det nordiske samarbeid som sådant osv. Dette var det tydeligvis et ønske om å forandre på, og det kan sikkert etter hvert være også til vår fordel.

Når det gjelder Frankrike, skal ikke jeg ha sagt hvorvidt det ligger noe nytt her. Men innenfor EF er det vel nå slik at Frankrike er aller sterkest opptatt av hurtigst mulig og dypest mulig integrasjon, ikke minst ut fra Frankrikes spesielle rolle i forhold til det som skjer i Tyskland, og dette kan føre til - i kretser i Frankrike, iallfall - en følelse av at det er om å gjøre ikke å spre oppmerksomheten og disse holdningene. Men der ligger det også slik an at Delors - og han har hatt støtte fra den franske regjering i det han har gjort - og hans tyngde i tilfelle dette skulle få noen konkrete uttrykk, ville også skape, tror jeg, et problem innad i Frankrike. Jeg tror imidlertid at en del av den utvikling vi har hatt i de siste ukene og månedene, krever nye diskusjoner og mer politisk årvåkenhet fra vår side for at man ikke skal komme inn i et blindspor i forhold til hva vi er opptatt av. Det er til syvende og sist, sett med våre øyne, det viktigste, så der tror jeg dialogen med sentrale franske politikere i seg selv er viktig.

Er det flere som ønsker ordet til denne sak? - Det er det ikke.

Da har handelsministeren en sak til som hun vil orientere om. Det gjelder en sak som kommer til Stortinget i dag, gjennom statsråden.

<u>Ad full frihandel for fisk og fiskevarer i EFTA</u>.

(EK) STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Jeg skal gjøre det kort. Det ble på EFTAs ministerrådsmøte i Kristiansand i fjor fattet vedtak om full frihandel for fisk og fiskevarer i EFTA. Norsk tilslutning til dette ble besluttet ved kgl. resolusjon 9. juni i fjor.

Regjeringen har i statsråd i dag lagt frem en stortingsproposisjon om samtykke til godkjenning av vedtaket i EFTA.

Det innebærer en liberalisering av handelen mellom EFTA-landene med fisk og fiskevarer. Fra 1. juli d.å. vil all toll og alle kvantitative importbegrensninger for fisk og fiskevarer være avviklet, og de vil få samme status som industrivarer.

Som en del av dette vedtaket ble det enighet om en overgangsordning for finsk import av laks og østersjøsild. Det er også enighet om at Sverige frem til 31. desember 1993 kan tillempe importlisensiering for sild og torsk i tilfeller hvor alvorlige forstyrrelser oppstår på det svenske markedet.

Stortingsproposisjonen redegjør for bakgrunnen for og innholdet i hele dette vedtaket, samt for fortolkningen av konvensjonen.

Proposisjonen omtaler ikke direkte den særordning for Sveits, en omforent forståelse, som det kalles, som er gradert fortrolig. Denne forståelsen innebærer at Sveits vil ha anledning til å opprettholde sine nåværende importavgifter for ferskvannsfisk.

Man vil vurdere forståelsen av denne avtalen på nytt før 1. januar 1993, bl.a. i lys av de pågående diskusjonene med EF. Det er enighet om at denne vurderingen skal ha som mål å liberalisere handelen i de produktene særordningen gjelder for.

Denne særordningen for Sveits fremkom som et kompromiss i ministrenes behandling av vedtaket. Sveits ønsket i utgangspunktet ingen liberalisering av handelen med ferskvannsfisk.

Det hadde selvfølgelig vært ønskelig å unngå denne særordningen, men den kan ikke sies å være av noen sentral betydning for avtalen. Og det er som nevnt en klar forståelse av at man skal tilstrebe ytterligere liberalisering.

Jeg tar opp dette her i dag, fordi dette er en fortrolig del av avtalen, og jeg vil gjerne på denne måten få orientere Stortinget om denne fortrolige del.

I proposisjonens endelige tekst er det lagt inn en liten referanse til Sveits, uten at dette ut-

(EK) dypes. Den lyder slik:

"Det foreligger visse overgangs- og særordninger for Sverige, Finland og Sveits."

I den etterfølgende tekst er bare den finske og svenske overgangsordning nevnt.

Jeg kommer i dag til å sende et brev til Stortingets presidentskap som gir en omtale av denne fortrolige delen av avtalen. Jeg regner med at Presidentskapet på vanlig måte vil videresende brevet til utenrikskomiteen, som får proposisjonen til behandling. Med dette håper jeg å ha funnet en form på informasjonen om denne detaljen i avtalen som er tilfredsstillende for Stortinget og Stortingets organer.

KOMITEENS LEDER: Jeg går ut fra at dette ikke avføder noen kommentarer i dag.

Sak nr. 2

Situasjonen i Litauen

KOMITEENS LEDER: Utenriksministeren vil orientere om denne saken.

(EK)

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Etter at den nyvalgte litauiske nasjonalforsamling 11. mars bekreftet den uavhengighet landet oppnådd i 1918 og formelt trådte ut av Sovjetunionen, som det ble innlemmet i ved anneksjonen i 1940, er det også kommet uttalelser fra Estlands og Latvias side, som innebærer at de - når de nyvalgte nasjonalforsamlingene med det første blir konstituert - etter alt å dømme kommer til å treffe tilsvarende vedtak. Mye tyder imidlertid på at de to sistnevnte republikker vil velge en mindre definitiv form for sitt brudd med Sovjetunionen, og at de ønsker å se full selvstendighet som det endelige mål i en mer langsiktig løsrivelsesprosess. Dette gjør også at Sovjetunionen ser noe mer avslappet på situasjonen som vil komme i Estland og Latvia, enn de har gjort når det gjelder Litauen.

Disse selvstendighetsvedtakene reiser imidlertid spørsmål som berører grunnleggende norske holdninger og interesser så vel i forhold til de baltiske stater som til Sovjetunionen og øst/vest-klimaet generelt.

Når det gjelder Norges prinsipielle holdning, har jeg redegjort for den også i Stortinget. Den bygger som kjent på at den norske regjering anerkjente de tre baltiske stater i 1921. Norge har som kjent heller aldri gått tilbake på sine vedtak, som dermed danner utgangspunktet for vår holdning. Vi har heller aldri anerkjent Sovjetunionens anneksjon i 1940. Her er vårt syn på linje med det overveiende flertall av de vestlige land. Enkelte vestlige stater har imidlertid eksplisitt, f.eks. Sverige, eller implisitt anerkjent innlemmelsen av de baltiske republikker i Sovjetunionen.

Samtidig har vi fra norsk side hatt kontakt med de sovjetiske myndigheter om praktiske spørsmål i tilknytning til Baltikum. I 1959 ble det inngått en avtale mellom Norge og Sovjetunionen vedrørende erstatning for nasjonalisert norsk eiendom i de baltiske republikker. Norske fagstatsråder har likeledes oppholdt seg i Baltikum i forbindelse med besøk i Sovjetunionen. Men norske stats- og utenriksministre har aldri gjort det, også for å markere at vi aldri har akseptert Sovjetunionens anneksjon.

Fra litauisk side har man i en generell henvendelse til regjeringene i de demokratiske land bedt om støtte og anerkjennelse av den nye litauiske regjering. Tilsvarende anmodninger er blitt fremsatt under nylige litauiske parlamentarikerbesøk i Oslo. Som dere er vel kjent med, er det ifølge norsk praksis ikke vanlig å avgi erklæringer om anerkjennelse

(EK) av andre lands regjeringer. Ingen andre land har etter det en kjenner til, hittil gått til anerkjennelse av regjeringen i Litauen. Det kan påberopes i denne forbindelse at Regjeringen ikke har den nødvendige kontroll over territoriet som folkeretten krever, men det er klart at det her i realiteten er realpolitiske overveielser som er avgjørende.

(GSR) I konflikten mellom Litauen og Moskva står vi som andre vestlige land, overfor en avveining mellom to hovedhensyn:

På den ene siden vår erklærte og prinsipielle anerkjennelse av de baltiske staters uavhengighet, ønskeligheten av å realisere denne anerkjennelsen i praksis, vår generelle symptai og støtte til de baltiske folks selvstendighetsbestrebelser.

Og på den annen side hensynet til det bilaterale forhold til Sovjetunionen og til utviklingen i de bredere øst/vest-forbindelser.

Det er ikke mulig for oss å sette opp noen sikre antakelser om hvordan man fra sovjetisk side vil reagere dersom vi fra norsk side skulle gå lenger enn det vi allerede har gjort, og f.eks. gå til eksplisitt anerkjennelse av den litauiske regjering. Jeg minner igjen om at vi vanligvis ikke anerkjenner regjeringer, men stater. Det er imidlertid klart at man fra sovjetisk side betrakter konflikten mellom Litauen og Moskva som et indre anliggende, og de advarer mot det de kaller utenlandsk innblanding. Jeg vil gjerne gjøre det kjent her at de klart og direkte har tilkjennegitt overfor norske myndigheter at de betrakter dette som et indre anliggende.

I utgangspunktet må en regne med muligheten av at eventuelle norske markeringer som peker i retning av en uttrykkelig anerkjennelse av en regjering i Litauen, vil kunne få konsekvenser for det norsk-sovjetiske forhold og for videreføringen av norsk-sovjetisk samarbeid og kontakt på konkrete felt med potensielt betydelige skadevirkninger for Norge. Jeg viser i den sammenheng bl.a. til forhandlingene om avgrensning av kontinentalsokkelen i Barentshavet. Det må jeg for øvrig be om å få komme tilbake med en redegjørelse om under Eventuelt i dagens møte. Også andre spørsmål vil selvsagt kunne bli berørt. Jeg vil også uten å ønske å dramatisere situasjonen si at hvis det skulle bli en militær konflikt mellom Moskva og Litauen, vil vi i tilfelle være en nokså nær nabo til et militært konfliktområde.

(GSR)

Det synes naturlig at en fra norsk side i vurderingen av disse spørsmål også har for øyet den innvirkning som ulike former for vestlige utspill vis-à-vis Litauen vil kunne få for Gorbatsjovs stilling og videreføringen av hans reformpolitikk. Fra en rekke allierte lands side har en understreket behovet for å unngå skritt som unødig vanskeliggjør president Gorbatsjovs stilling. Resonnementet bak dette argumentet er at det er vanskelig å forestille seg noen alternativ sovjetisk maktkonstellasjon som i større grad er innstilt på vidtrekkende reformer enn hva Gorbatsjov og hans regjering er. Hvis Gorbatsjov skulle falle, vil de tenkelige alternativene med andre ord bare kunne tenkes å blokkere de baltiske og andre sovjetiske folkeslags selvstendighets-bestrebelser, med de konsekvenser det kan få for utviklingen internt i Sovjetunionen, for videreføringen av avspenningspolitikken og for øst/vest-forholdet generelt.

Tross disse motforestillinger tror jeg det er riktig å si at Norge ligger i front når det gjelder å uttrykke støtte til Litauens uavhengighet. Det er observert slik i andre land at det først og fremst er Norge og Danmark som ligger lengst fremme i profileringen av dette. Dette ble det gitt nokså klart uttrykk for fra den litauiske delegasjonen, som jeg også valgte å ta imot, og det har f.eks. kommet til uttrykk i et program på den internasjonalt anerkjente TV-kanalen CNN, som nevnte Norge eksplisitt og alene som det land som har markert den klareste holdning til støtte for Litauen. Jeg vil at en skal være klar over dette bildet.

På denne bakgrunn vil jeg skissere at vi vil legge til grunn følgende retningslinjer for videreføringen av Norges holdning til Baltikum, og dels har dette fremkommet av ting jeg også har sagt i Stortinget og offentlig for øvrig:

- Vi opprettholder vår anerkjennelse fra 1921 av de baltiske land som suverene stater. Vi vurderer løpende om det vil være aktuelt å markere denne anerkjennelsen ytterligere ved konkrete tiltak.

- Vi gir fortsatt klart uttrykk for at vi ikke kan akseptere bruk av makt overfor Litauen og andre baltiske republikker.

- Vi henstiller til den sovjetiske part om å stille seg positiv til de baltiske anmodninger om forhandlinger og dialog med sikte på en virkeliggjøring av selvstendighetskravet. La meg i en parentes her

(GSR) nevne at det fra den litauiske delegasjon i Oslo ble nevnt at de gjerne så Oslo som sted for forhandlinger mellom Moskva og Litauen. Vi er selvsagt åpen for det, men en forutsetning må jo være at begge parter ønsker det, og vår antagelse er vel at dette neppe er særlig ønskelig fra Moskvas side. Vi skal ikke overdrive betydningen av dette punkt, men la meg ha nevnt det i en parentes siden det først er kommet ut offentlig.

- Vi opprettholder kontakt med de baltiske stater så vel ved å ta imot utsendinger i Oslo som ved at norske representanter besøker Baltikum. Jeg kan i denne forbindelse vise til de samtaler den litauiske parlamentarikerdelegasjonen har hatt både med representanter her i Stortinget og med representanter for REgjeringen. Jeg tok som kjent også selv imot delegasjonen. Det ble fra litauisk side i den sammenheng fremmet flere forslag til utbygging av kontakter og samarbeid som det nå er naturlig at vi vil vurdere nærmere, bl.a. også i forbindelse med den bevilgning som vi har foreslått overfor Stortinget når det gjelder tiltak overfor Øst-Europa.

- Vi vurderer fortløpende hvordan samarbeidet med de baltiske republikker kan styrkes på områder som handel og økonomi, kulturutveksling, miljøvern, kompetanseoverføring osv.

- Vi holder nær kontakt med våre allierte med sikte på at norske tiltak innpasses i en mest mulig avstemt vestlig opptreden. Dette tror vi også er viktig med tanke på at det som skjer, ikke skal ødelegge, men ytterligere kunne fremme et godt øst/vest-klima. Vi vil sammen med nærstående land fortløpende vurdere disse spørsmål også i NATO og i nordisk sammenheng.

KOMITEENS LEDER: Jeg vil bare fra min side understreke at jeg synes dette er en ryddig status for det som bør være Norges holdninger på bakgrunn av det vi tidligere har diskutert, og det som også kom fram gjennom den debattrunden vi hadde i selve stortingssalen om det.

Er det andre spørsmål eller kommentarer?

(GSR)

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Jeg synes det er rimelig og forklarlig at f.eks. amerikanerne har holdt seg passive i forhold til Sovjet/Litauen. Det har vel sammenheng med at de ser tingene i en større sammenheng, og kanskje ikke tenker så meget på Litauen.

Jeg synes også det er naturlig at Norge som har en mer naturlig geografisk og historisk tilknytning til Litauen, er en pådriver i denne saken, og jeg vil håpe at man fortsatt vil være det. Jeg synes det ville være litt uheldig at man basert på den tanke at det ikke finnes fornuftige og gode alternativer til Gorbatsjov, liksom skal gi en slags opinionsmessig carte blanche til at man kan foreta seg ting som er i strid med menneskerettightene, uten at det avstedkommer kritikk. Jeg håper at det synspunktet ikke blir tillagt særlig stor vekt ved avgjørelsen av hvordan man vurderer den fremtidige utvikling.

BJARNE MØRK EIDEM: Som det er kjent, skal ikke Nordisk Råd blande seg borti utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål. Nå er imidlertid tilfellet det at det er besluttet at det skal foretas en reise til de østlige områder, nærmere bestemt det Øverste Sovjet og de baltiske stater. På presidiemøtet sist onsdag ble også disse spørsmålene reist, og i motsetning til tidligere møter i Presidiet var det nå Finland og Sverige som sterkest advarte mot at vi i det hele tatt skulle si noe som helst i anledning saken.

ERIK SOLHEIM: Selv om vi har ligget forholdsvis lavt i denne saken i den offentlige debatt, vil jeg benytte anledningen til å si noen få ord.

Vi har ønsket en klarere norsk holdning, men samtidig har vi ikke ønsket å gjøre situasjonen i Litauen til et partipolitisk spill i Norge - det vil være galt. Vår holdning er at Norge skulle ha spilt en klarere rolle, og at behandlingen av saken har vært noe rotete. Det gjelder i forbindelse med denne delegasjonen som skulle møtes og ikke skulle møtes, og som til slutt ble møtt på et bra nivå, og det gjelder noe av argumentasjonen til utenriksministeren i dag. Jeg synes ikke det er passende å trekke inn mulige skadevirkninger for norske interesser i Barentshavet i en debatt som denne. Dette gjelder et lite lands rett til selvstendighet, og det gjelder et land hvor folket gjennom frie valg har gitt meget klart uttrykk for

(GSR)

hva de ønsker. Det at det kan være politiske amatører som står i spissen for det, som kan gå for fort fram osv., kan vi ha en samstemt holdning til her, men jeg synes ikke det er vår rett å være de fremste til å vurdere det.

Etter vår mening er det i Norges nasjonale interesse å ha en meget krystallklar holdning til små lands interesser i konfrontasjoner med stormakter og supermakter. Vi har vært misfornøyd tidligere når det gjaldt USA - jeg nevner Panama som stikkord. Vi synes også at man i denne situasjonen skulle vært klarere, og vi kommer til i forbindelse med Nordisk Råd å ta videre initiativ til at det bygges kontakter mellom Nordisk Råd og Litauen, slik det tidligere har vært uttrykt ønske om.

I sum: Vi ønsker en klarere norsk holdning, og vi ønsker at Norge skal spille en rolle her, men vi ønsker ikke noen offentlig debatt i Norge hvor dette skal bi gjenstand for skittkasting, men at vi ligger lavt i denne sammenhengen.

INGVALD GODAL: Imperias tid er som kjent forbi, og no har turen kome til det sovjetiske imperium. Eg trur det er ein illusjon å tru at, same kva leiarskap ein har i Sovjet, dette kan halde fram som i dag. Det vil måtte skje noko, og spørsmålet er om det skal skje med fredelege middel eller med vald.

Det må vera i vår interesse å gjera det vesle vi kan for å fremja ei fredeleg omforming, spesielt i våre nære område. Eg vil seia at med den haldninga me har hatt før når det gjeld oppløysing av andre imperium, vil det ikkje bli forstått av det norske folk om me skulle innta ei anna haldning no.

Eg trur at den lina Regjeringa har lagt seg på, er fin. Det tener absolutt både norske interesser og vørdnad for Norge at vi står på prinsippa i denne saka.

JAN PETERSEN: Bare noen ganske få ord.

Det er ikke tvil om hvor sympatien ligger når det gjelder disse spørsmålene - der tror jeg alle sammen står for et felles verdigrunnlag. Det er all

(GSR)

grunn til å understreke det som utenriksministeren nevnte om at Norge i disse spørsmål ligger meget langt fremme, og jeg tror også det er all grunn til å understreke at vi ligger omtrent så langt fremme som det er mulig å ligge, hensett til de realitetene vi tross alt står overfor.

Dette er uhyre kompliserte politiske prosesser. Nå vil jeg advare mot den type tenkning som går ut på at politiske prosesser bare kan skje i ett og to trekk, slik som kanskje enkelte har gitt inntrykk av. En litt finere hånd enn det noen ønsker, tror jeg er helt avgjørende nødvendig i et så vanskelig spørsmål som dette. Jeg tror også det er viktig at vi legger vekt på - det var også en av konklusjonene på tirsdagens debatt - å samrå oss og samordne oss med de øvrige vestlige interesser i et spørsmål som dette.

Jeg lyttet for øvrig med atskillig interesse til opplysningen vi nå fikk om holdningen i Nordisk Råd. Det understreker det synspunkt som en del har hatt om hvem som bør være aktører i et såpass vanskelig spill. Og det understreker vel at det tross alt er mulighet for å tråkke i salaten hvis man ikke er klar nok på forhånd og ser å trekke flere trekk fremover.

Ellers vil jeg si at jeg er noe i tvil om slike spørsmål er egnet til å tas opp og debatteres ved møtets slutt i Stortinget. Jeg ville nok tro at dersom man ville ta initiativ til en debatt, burde man kanskje fremme ønske om at den skulle tas opp i andre fora enn akkurat ved "Møtets slutt."

GSR) KOMITEENS LEDER: Når det gjelder akkurat det spørsmålet, kan det være nyttig at den utvidede er oppmerksom på at jeg faktisk tok et initiativ til et møte i den utvidede dagen før debatten i salen, men det skjedde fra mitt sentralstyremøte gjennom min sekretær til utenrikskomiteens sekretær. Det var en klar beskjed, men på veien ble det altså ikke oppfattet så klart som det var ment, slik at det at jeg bad om et møte i den utvidede på tirsdag, kom aldri så langt som til utenriksministeren. Da det ikke hadde skjedd neste formiddag, ville jeg vente til jeg hadde snakket med utenriksministeren i forbindelse med denne saken i salen, og i mellomtiden kom altså utspillet fra Fremskrittspartiet ved møtets slutt.

Jeg sier dette fordi det var også min intuisjon at tidspunktet var kommet for at vi trengte en diskusjon i den utvidede og en fremstilling av Regjeringens vurdering av saken. Det ble i grunnen utløst fra min side både av selve situasjonen, som hadde utviklet seg over helgen, og dessuten av det forhold at vi skulle motta en delegasjon fra Litauen dagen etter. Det var, som Solheim for så vidt også sa, ikke et ønske om partipolitisk spill i saken, men jeg så at det var behov for alle partier og Regjeringen å ha vært gjennom problemstillingene før vi stod ansikt til ansikt med delegasjonen fra Litauen.

(SL) Nå er jeg enig med Jan Petersen i det han sa, og særlig med den forsiktige tonen som ble brukt, at det var ikke det beste, og at det å komme i den situasjonen at vi fikk en åpen utenrikspolitisk runde på et så sensitivt spørsmål som dette, kunne ha gått mye verre. Men fordi alle aktører i salen oppførte seg som de gjorde, skjedde det ingen skade i den saken. Men det kan ingen av oss ha rimelig grunnlag for å være sikker på, hvis vi ikke i slike spørsmål har brukt den mekanismen og den muligheten vi har for felles innsikt og kunnskaper før vi gjør våre refleksjoner og utspill til offentligheten.

Jeg vil si det er rimelig at medlemmer av utenrikskomiteen ikke går rett til Presidentskapet med en slik sak som dette. Jeg føler at det bør være rimelig takt og tone her i huset at medlemmer av utenrikskomiteen henvender seg til utenrikskomiteens leder før man tar et slikt initiativ. Jeg vil anbefale, neste gang noe lignende skjer, at Presidentskapet ikke uten videre tar dette, men at det går via en vurdering av dem som faktisk er satt til å ha et bestemt ansvar her i huset. Nå skjedde dette denne gangen da jeg akkurat var gått ut av huset. Jeg hadde vært i salen, og gikk akkurat ut av huset for å møte alle NATO-ambassadørene da dette utspillet kom fra Fremskrittspartiet. Så det var et spill av omstendigheter. Men fra min side er dette først og fremst en alminnelig henstilling om at

(SL) man prøver å bruke de organer vi har, og rådfører seg med hverandre. Det betyr ikke at noen av oss kan hindre noen, men det betyr at vi kan snakke sammen.

GUNNAR BERGE: Det viktigste og mest effektive våpen litauerne og befolkningen i de to øvrige baltiske statene har i dag, er en våken verdensopinion. Det er absolutt det mest effektive våpen man har, og kanskje det eneste. Da er det jo et veldig problem hvis informasjonsstrømmen nå kuttes over. Og jeg har forstått at det er utviklingen i Litauen. Utenriksministeren gav ikke noen vurdering av situasjonen akkurat i øyeblikket. Jeg hørte i nyhetene i dag at de journalistene som har visum, ikke får fornyet disse, og det er klart at da kan en godt komme i den situasjon at vi ikke får informasjon, og da kan selvfølgelig også problemene bli av en helt annen karakter. Så hvis det var mulig å gi en kort vurdering av de informasjoner Utenriksdepartementet har om hvordan situasjonen er i øyeblikket, hadde det vært interessant.

Ellers er det en realitet som jeg synes vi ikke kan se bort fra når vi vurderer situasjonen - det alvorligste tilbakeslag for de baltiske landene vil oppstå dersom Gorbatsjovs lederskap skulle bli utfordret. Det er jo å vurdere situasjonen realpolitisk, men slik er det faktisk. Derfor er jeg enig i det utenriksministeren sa, og at man i hvert fall uten moralske anfektelser bør kunne se de to tingene i sammenheng.

JO BENKOW: For det første vil jeg gi min tilslutning til lederens oppsummering av sitt syn på det Regjeringen har foretatt, at det er ryddig og i enhver henseende som det skal. Jeg er litt forbauset over at man liksom ikke synes det er tilstrekkelig, når Norge faktisk i verdensopinionen er utpekt til uoffisiell verdensmester i saken. At vi likevel enda skulle overgå oss selv, synes jeg er et stridt krav - selv om heller ikke det behøver å forbause.

Jeg vil også gjerne si noe om det som lederen tok opp i forbindelse med å gi anledning til å stille spørsmål etter møtets slutt. Siden undertegnede ikke presiderer denne måned, er det lettere for meg å si noe om det.

Det er klart at det ville være helt formelt uangripelig å avvise det spørsmålet, men det ville være et helt umulig politisk signal å gi i den rådende situasjon. Det ville ikke være mulig. Jeg ville sette meget stor pris på om lederen gjentok sin formaningstale for utenrikskomiteens medlemmer spesifikt når det

(SL) gjelder hvordan de skal gå frem. Men som president må jeg si at her vil til syvende og sist den endelige avgjørelse hvile på presidenten og ingen annen, slik det er hjemlet i reglementet. Slik må det være. Men det er klart at i de situasjoner hvor det er mulig for presidenten - eller presidentene - å konsultere dem som har forstandige meninger om det, og som har et selvstendig ansvar for det vi driver med her, vil det selvsagt bli gjort, men det er dessverre ikke alltid mulig med den arbeidsform som har utviklet seg. Jeg har sett eksempler på at det er blitt stilt skriftlig spørsmål til presidenten med sikte på å få det tatt opp etter møtets slutt, samtidig som det tilstilles pressen. Da er toget gått. Men det kunne kanskje også være en arbeidsform å overveie.

EDVARD GRIMSTAD: I denne saken må jeg si jeg synes at Norge i utgangspunktet, da denne saken begynte å koke, kanskje var litt nølende, men det har tatt seg bra opp de siste dagene. I og med at utenriksministeren tok den klare holdning og tok imot denne delegasjonen, synes jeg det var et fint signal.

Jeg vil understreke hva jeg har sagt før, at jeg tror Norge har et spesielt ansvar i denne saken fordi vi ligger i nærheten av Baltikum. Jeg synes det er bra at vi nå kan lede an i den vestlige prosessen. Det er klart vi skal ta hensyn til Gorbatsjov, og at det ville være et tilbakeslag hvis han skulle bli feid av banen. På den annen side tror jeg både Gorbatsjov og russerne ellers best forstår klar tale. Jeg er f.eks. ikke i tvil om at dobbeltvedtaket, med den klare tale som lå i det, er en vesentlig årsak til de tilstander vi har fått. Så jeg er fornøyd med det som utenriksministeren har trukket opp i dag, at han skal følge denne saken, og at vi fortsatt skal ta vårt ansvar og lede denne prosessen.

BJØRN TORE GODAL: En kommentar til dette med det sovjetiske imperiets oppløsning, som min navnebror var inne på. Jeg er enig i det. Men den oppløsningsprosessen er mer komplisert enn at det er en overgang fra diktatur til demokrati. Det vi ser, er at det ikke bare er en sum av nasjonale og etniske konflikter som gjør seg gjeldende, men at disse problemene nå overordnes det vi vanligvis vil oppfatte som en normal og ønskelig vei til et bedre styresett. Jeg kan ikke skjønne annet enn at alle saklige interesser er tjent med at oppløsning av dette imperiet skjer i rimelig organiserte former. Ut fra det synspunktet føler jeg at den linjen en har lagt seg på, er fornuftig.

(SL) UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Jeg skal kort kommentere noen av de spørsmål og kommentarer som ellers er kommet i løpet av diskusjonen.

Det er klart, som Fridtjof Frank Gundersen var inne på, at vi ikke akter å gi noe carte blanche til at Sovjetunionens ledelse kan gjøre noe i strid med menneskerettighetene fordi vi også er opptatt av Gorbatsjovs stilling og at han skal bli sittende. Vi har påtalt og kommer til å påtale maktbruk og brudd på menneskerettigheter på tross av det hensyn vi har å ta til Gorbatsjovs stilling.

Når det gjelder Solheims påpekning av at vi ikke bør trekke inn i debatten norske interesser og spesielt delelinjeforhandlingene i Barentshavet, vil jeg for det første gjøre ham oppmerksom på at det gjør vi selvsagt ikke i den offentlige debatt, for at dette ikke skal bli misforstått. På den annen side, i et forum som dette, er det ikke bare en rett for meg, men en plikt å gjøre det. Det ville vært en unnlatelse om jeg lot det være. Denne forsamling er seg sikkert dette bevisst, men det er likevel en plikt for en utenriksminister å gjøre oppmerksom på disse forhold. Det er dermed ikke sagt at dette blir avgjørende for vårt handlingsmønster. Men denne forsamling må selvsagt være fullt klar over de konsekvenser ulike måter Norge agerer på, kan få. Jeg gjør ikke noe annet enn å gjøre oppmerksom på det. Jeg har dermed ikke sagt at dette skal være avgjørende for vårt handlingsmønster, men jeg ville følt det som en unnlatelse om jeg ikke hadde tatt det med.

Jeg kan heller ikke akseptere at vi har stått for en rotete behandling i dette spørsmål. Denne saken utvikler seg jo fra dag til dag, for ikke å si fra time til time, og vi har behov for en kontinuerlig konsultasjon både med nordiske og med allierte land. Det har vi hatt også i spørsmålet om håndteringen av den litauiske delegasjonen som var her på besøk. Opplegget både fra vårt og andre lands side var at denne delegasjonen skulle tas imot på statssekretærnivå. Vi syntes det var en rimelig mottakelse av dem. Men jeg skjønte etter hvert at det kunne bli misforstått, både av delegasjonen og i opinionen. Og det var jo noen som hjalp til for at det skulle bli misforstått i opinionen. Derfor valgte jeg å ta imot dem selv. Det var ikke uttrykk for noen rotete saksbehandling, men det var uttrykk for at vi må vurdere situasjonen etter hvert som den utvikler seg. Alle som har stelt med utenrikspolitikk, vil være fullstendig klar over at slik vil det måtte være. En kan ikke alltid fastlegge et handlingsmønster lang, lang tid i forveien og følge det, utenhensyn til hva som skjer. Jeg må be om forståelse for at vi hele tiden er nødt til å vurdere situasjonen

(SL) og handle i samsvar med hvordan den utvikler seg. Jeg regner med at de fleste tross alt legger hovedvekten på gleden over at vi tok imot delegasjonen på utenriksministernivå, i hvert fall gjorde delegasjonen selv det.

Det leder meg over til Solheims ønske om en klarere norsk rolle. Det ønsket kan selvsagt gjerne fremføres, jeg har full respekt for det. Jeg er også tilfreds med at man ikke ønsker det inn i en offentlig debatt, av hensyn til å kunne opprettholde bredest mulig nasjonal enighet om måten å reagere på. Men jeg må da igjen presisere det Benkow var inne på, at i den litauiske delegasjonen som jeg hadde på besøk, og i omverdenen for øvrig, er det oppfattet som at Norge faktisk er blant dem som ligger lengst fremme. Jeg tror nok at med de markeringene vi har foretatt så langt, ligger vi så langt fremme som det er tilrådelig i denne situasjonen.

Jeg vil i den forbindelse understreke noe av det som Jan Petersen var inne på, nemlig at det er et poeng at vi ikke bruker opp alle våre virkemidler med en gang, at vi ikke tømmer ut alle mulige handlinger med en gang. Denne konflikten kan utvikle seg videre, og det kan være klokt av oss å ha noen ytterligere tiltak i beredskap. Og det har vi. Jeg tror ikke det er klokt å bruke opp absolutt alle med en gang, for da står vi mer handlingslammet dersom situasjonen utvikler seg ytterligere. Jeg nevner også det til forståelse for måten vi handler på.

Når det gjelder imperietenkningen, er det mye som kan sies om den. Det er riktig som det er sagt, at dette må håndteres både ut fra en grunnholdning til republikkenes rett til selvstendighet, og de virkninger ulike måter å oppløse imperiet på, kan få, som Godal var inne på.

(EK) Det er klart at noe av beveggrunnen til Moskvas relativt sterke reaksjon spesielt mot Litauen, men som ser ut til å kunne bli langt mykere i forhold til Estland og Latvia, nettopp har med fremgangsmåten å gjøre. Litauen har vist en langt større utålmodighet enn Estland og Latvia ser ut til å ville gjøre. Dette henspeiler seg igjen til den sovjetiske grunnlovs bestemmelse om prosedyren for utmeldelse.

Det gjør seg sikkert i Moskva gjeldende en betydelig nervøsitet, ikke bare først og fremst overfor de baltiske republikkers videre utvikling, men overfor andre sovjetiske republikker. Jeg nevner bare stikkordet Ukraina. Skulle det her begynne å bevege seg, som det fort kan gjøre, kan ting komme ut av kontroll.

(EK) Jeg vil bare ha nevnt det, for det har også litt å gjøre med måten vi agerer på.

Det er riktig som Godal var inne på - og det tror jeg vi skal ha litt i bakhodet - at når det kommunistiske trykket både i Øst-Europa og i Sovjetunionen selv har lettet, noe vi alle er glad for, har det selvsagt den effekt at også en rekke nasjonale, religiøse og etniske konflikter som ligger der, på kryss og tvers av republikkgrenser, kommer opp til overflaten. Det skaper uroligheter, som vi allerede har vært vitne til, og jeg tror flere vil komme. Det er et spørsmål om måten å få styrt disse konfliktene på. De vil måtte komme, og på mange måter bør de også komme fram, men det er måten å håndtere dem på som er viktig.

Når det så gjelder den aktuelle situasjon som Gunnar Berge spurte om, og de restriksjoner som nå ser ut til å bli lagt på informasjonsstrømmen ut av Litauen, akter vi å ta dette opp. Jeg kan nevne at den russiske ambassadør skal til statsministeren nå i ettermiddag. Ett av de punktene statsministeren akter å ta opp, er spørsmålet om journalisters fulle rett til fritt å reise og rapportere fra de baltiske republikker, Litauen spesielt. Det ønsker vi å ta opp på høyeste nivå.

Jeg kan også nevne at vi - så vidt jeg vet - har fått det råd fra den litauiske delegasjonen, som statssekretæren hadde et lengre møte med i dag, at dersom det skulle bli en slik informasjonsblokade og norske journalister får vanskeligheter med å reise og rapportere, vil vi - forhåpentligvis - kunne benytte oss av en litauisk kontakt som finnes i Washington, som informasjonskilde. Men vi vil se ytterst alvorlig på det dersom det nå blir lagt restriksjoner på informasjon fra Litauen.

La meg bare si til slutt at jeg har inntrykk av at det tross visse nyanser i denne forsamling - og det skulle bare mangle - likevel er ganske bred enighet om det vi har gjort fra norsk side i denne saken, og det handlingsmønster vi har lagt for fremtidige reaksjoner.

KOMITEENS LEDER: Jeg har bare lyst til å si helt til slutt når det gjelder plikt til å komme med vurderinger, at en slik plikt overfor komiteen ligger der. En annen ting er hvilke argumenter man bruker, og hvilken avveining av ulike faktiske forhold som inngår i en analyse av en sak som man legger vekt på. Det blir opp til hver enkelt å avgjøre. Akkurat det vil jeg gjerne støtte.

Nå gikk akkurat Benkow. Men jeg vil allikevel si at det ikke lå noen kritikk av presidentene i

(EK) det jeg sa - snarere tvert om. Det som var mitt poeng, var at jeg syns medlemmene av Stortinget - og ikke minst medlemmene av utenrikskomiteen - burde snakke med hverandre før man tar et slikt initiativ overfor Presidentskapet. Og det blir ikke noe bedre av at en sak leveres inn skriftlig på kontoret og så formidles til presidentene uten at man engang har nevnt det for dem. Det var mitt poeng, og det var myntet på Benkow.

Det var Bjarne Mørk Eidem som presederte, og han forholdt seg på den måte som har vært vanlig. Det jeg sa, var ment som en støtte til presidentenes håndtering av slike saker. Jeg mener det er riktig at presidentene har anledning til, før de tar en beslutning om å sette opp saker, å diskutere og se om det kanskje er slik at det eventuelt bør innkalles til et møte i den utvidede i forkant.

I noen situasjoner behøver ikke det å bety at en skal nekte at en sak tas opp ved møtets slutt. Men man kan også sørge for at det før dette skjer, har vært en mulighet for å orientere i et forum hvor tingene kan komme fram, og hvor kunnskapen kan være felles - før man i tilfelle tar det opp ved møtets slutt.

Her fins det flere handlingsmønstre. En annen gang kan det være mer avgjørende for oss at vi har hatt mulighet for en orientering.

BJARNE MØRK EIDEM: Får jeg bare kort si i denne sammenheng at det ikke var den situasjonen Benkow tenkte på da han snakket om skriftlig innlevering på forhånd, og at det kom i ettertid. Årsaken til at det denne gang var vanskelig, var den uhyre knappe tidsfristen. Hvis presidenten hadde vært firkantet, kunne han kanskje brukt forretningsordenen, hvor det står "i god tid". Men på den annen side er det - som Benkow sier - en politisk realitet her i dette huset at det lekker så mye at alle sammen ville ha visst i løpet av høyden et kvarter at det var sagt nei, vi vet jo alle sammen hvordan det er!

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Bare kort - jeg skal ikke legge meg opp i håndteringen her i Stortinget; det er Stortingets egen sak. Jeg forstår godt måten både presidenten og komiteens leder har måttet takle dette på. La meg bare si at jeg har selvsagt stått og står fortsatt til disposisjon for møter i denne komite i denne og andre saker når det måtte ønskes. Jeg har selvsagt på min side også en plikt, og vil til enhver tid vurdere om jeg skal be om slike møter. Jeg sa også til komiteens leder senest dagen før debatten kom i Stortinget, at jeg

(EK) ville vurdere og at hun vurderte om det var ønskelig med møte. På det tidspunkt fant ingen av oss grunn til det. Men senere, om kvelden samme dag, prøvde vi, fordi tingene utviklet seg i løpet av dagen, å komme i kontakt med hverandre også angående spørsmålet om et møte i denne komite neste dag. Av praktiske grunner fikk vi imidlertid ikke tak i hverandre på det tidspunkt. Dette bare sagt for at det skal være klart. I mellomtiden kom da dette initiativet ved møtets slutt.

Sak nr. 3.

Eventuelt.

KOMITEENS LEDER: Utenriksministeren har bedt om ordet for å orientere om delelinjen.

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Dette er en meget viktig sak, som jeg gjerne vil orientere litt om helt til slutt.

Jeg var i denne komite og skisserte de prinsipielle linjer for et opplegg for uformelle drøftinger mellom embetsmenn om avgrensningen i Barentshavet mellom Sovjetunionen og Norge. Jeg oppgav ikke den gang hvilken dato disse drøftelsene skulle finne sted, men de har nå funnet sted. At de fant sted uten at mediene hang rundt, tror jeg i seg selv var verdifullt.

Det er første gang siden forhandlingene startet i 1970, at drøftelsene fikk karakter av reelle forhandlinger, som de faktisk fikk denne gang. Sovjetunionen la fram, som jeg også redegjorde for her i komiteen at vi hadde grunn til å tro at de ville gjøre, forslag som innebar relativt betydelige innrømmelser, både prinsipielt og arealmessig. Det som er interessant, er at de denne gang ikke bare gjorde det i de helt nordlige områder av Barentshavet, som er mindre interessante ressursmessig, men faktisk i de helt sørlige delene av det omstridte området.

Det siste av de forslag de la fram - etter at våre forhandlere måtte "dra" det litt ut av dem - var identisk med det mest omfattende av de utspill vi fra norsk side hadde forberedt oss på kunne komme. Våre embetsmenn som hadde arbeidet med dette på forhånd, hadde vært meget dyktige i å anta hva som ville kunne komme. Det var det som kom.

Etter at vi fikk dette forslaget på bordet, tok den norske delegasjonen seg - som jeg også sa her i komiteen - god tid. Vi drøftet det. Neste dag ble

(EK) det, etter min fullmakt og slik jeg også forstod at det var enighet om her i komiteen at kunne gjøres, fra norsk side lagt fram et forslag som var vel forberedt på forhånd, fordi det kom som et svar på et forslag som vi antok ville komme fra Sovjetunionens side.

Det jeg kan si, uten å gå konkret inn på dette i detalj nå, som ikke skulle være verken nødvendig eller ønskelig, er at Sovjetunionen leverte et forslag som i tillegg til at det innebar innrømmelser, både arealmessig og prinsipielt, helt i sør, også gikk i prosent av omstridt areal et godt stykke over det siste norske forslaget før forhandlingsrunden. Vi valgte derfor, som jeg også redegjorde for i komiteen, å levere et tilsvar, som i prosent gikk omtrent like mye over dette sovjetiske forslaget som de gikk over vårt forrige. Dette var for å antyde en parallellitet og for å hindre den misforståelse på sovjetisk side at vi kunne tenke oss et sluttresultat som i forhold til omstridt område skulle være i norsk disfavør. Den misforståelsen tror jeg vi har forebygd.

Den sovjetiske reaksjon på dette norske forslaget var ikke negativ. Det ble riktignok bemerket fra sovjetisk side at Norge hadde gitt - og det er riktig - mindre enn Sovjetunionen i de sørlige og dermed mest interessante områder. Men vi pekte på fra norsk side at Sovjetunionen i det øvrige de har innrømmet, bare har holdt seg i det nordlige området, og ikke i de mer midtre delene av området. Det er de områdene som er isfrie en del av året, men ikke hele året. I de nordlige områdene er det is året rundt. Så har en et midtre område som er delvis isfritt, men ikke hele året, og så har en da de sørlige områdene, sør for iskanten, som er isfrie. Det er de som er de mest interessante ressursmessig, selvsagt, for der kan man ha faste installasjoner.

Bildet er altså dette: Sovjetunionen har nå gitt mest i de aller sørligste områdene. Vi har gitt noe der, pluss noe i de midtre, mens Sovjetunionen i tillegg har innrømmet noe helt nord.

Vi har nå, når disse forhandlingene er avsluttet, gjort det klart at en fra norsk side anser at det er Sovjetunionen som har hovedansvaret for ytterligere tilnærming mellom partene.

Fra sovjetisk side regnet man med at neste runde i drøftelsene kan finne sted til sommeren, eventuelt tidlig i september. Det vil en komme tilbake til.

Det lettet forhandlingene at partene avstod fra å gjenta rekken av rettslige argumenter som har vært fremført ved alle tidligere drøftelser. Fra sov-

(EK) jetisk side ble det faktisk denne gang gitt uttrykk for at Norge har en sterk rettslig posisjon. Det er i seg selv en ganske viktig innrømmelse. Vi har selvsagt hele tiden ment det. Etter sovjetisk syn tilsier imidlertid andre og vesentlige interesser, så som sikkerhetshensyn, at man anlegger en pragmatisk tilnærming. Fra norsk side ble det også nå gjentatte ganger slått fast at en løsning må ha basis i folkeretten.

Ved siden av konkrete utspill kan vi denne gangen registrere følgende viktige ting:

- Russerne gjorde ingen henvisninger til ordninger for felles utnyttelse, og det foreligger ikke noen bindinger til slike modeller, som jo alltid fra norsk side har vært avvist.

- Fra sovjetisk side ble det uoppfordret bekreftet at en avgrensning vil føre til at gråsoneavtalen faller bort.

- Partene bekreftet at de, også etter at endelig avgrensning er fastlagt, vil fortsette fiskerisamarbeidet i henhold til de avtaler som gjelder, og som gir fiskerettigheter i hverandres økonomiske soner, og at en avgrensning ikke vil føre til brudd i etablerte fiskemønstre. Fra norsk side understreket vi at kvotefordeling fortsatt vil fastsettes under de årlige drøftelser i fiskerikommisjonen.

La meg til slutt si at det ble understreket fra begge parter - og dette legger jeg også tungt innover denne komite - at fortrolighet om den konkrete forhandlingssituasjon er en stor fordel for videre fremgang i hovedspørsmålet. Vi vil derfor besvare eventuelle pressehenvendelser - og det har nå så vidt begynt å komme - bare med at samtalene har vært ført i en positiv atmosfære, og at det er gjort fremskritt. Vi vil søke ikke å gi opplysninger utover dette.

Jeg vil også innstendig be om at det samme blir respektert fra denne komites side, som nå har fått denne høyst fortrolige informasjonen.

La meg til slutt si - for å summere det opp: Det er gjort betydelige fremskritt. Det er gitt betydelige prinsipielle innrømmelser også fra sovjetisk side ved at de er villig til å avvike fra sektorlinjen helt sør. Men det er ennå langt, langt igjen fram til en avtale. Jeg vil ikke overdrive betydningen av det som har skjedd, selv om det er interessant. Og så ber jeg enda en gang om full respekt for fortroligheten.

KOMITEENS LEDER: Da takker jeg utenriksministeren. Er det noen som har spørsmål? - Det er det ikke.

Møtet hevet kl. 13.30
